

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خاوران

حوزه فاطمه الزهرا سلام الله علیها

عنوان : نقش جمعیت در ایجاد تمدن اسلامی در آیات و روایات

استاد راهنما مریم دین پرور

گردآوری: نسرين شیری مریم طالبی لیلا فرجی

سال ۱۴۰۱

چکیده

مسئله تمدن سازی یکی از مهم ترین اهداف انقلاب اسلامی ایران است که تحقق این امر سازوکارها و مولفه های مخصوص خود را دارد یکی از مولفه های مهم تمدن سازی جمعیت است که بدون داشتن جمعیت کافی ایجاد تمدن میسر نخواهد بود زیرا موضوع جمعیت یکی از عناصر مهم قدرت در هر کشوری است جمعیت زیاد و مستحکم و متحد یکی از عوامل موفقیت کشورها در رسیدن به اهدافشان بوده است زیرا جامعه ای که دارای جمعیت نباشد قدرت نیز نخواهد داشت در این نوشتار به نقش جمعیت در تمدن سازی در آیات و روایات خواهیم پرداخت این پژوهش به صورت کتابخانه ای گردآوری شده و به روش کاربردی بنیادی تهیه و تدوین شده است.

کلید واژه ها

قرآن	روایات	تمدن	تمدن سازی	جمعیت	فرزندآوری
------	--------	------	-----------	-------	-----------

مقدمه

آیین اسلام آخرین آیین از جانب خداوند برای ملتهاست این دین کامل‌ترین ادیان الهی است و دینی است که جهانی بوده و همه ملل دنیا ملزم به ایمان و تبعیت از این دین هستند تا به امروز که این دین به دست مسلمین رسیده و جانشین ائمه یعنی ولی فقیه در پی تحقق اهداف اسلامی است یکی از این اهداف ایجاد تمدن اسلامی است که اکنون توسط حکومت اسلامی در حال پیگیری است مقام معظم رهبری العالی به عنوان ولی فقیه و نایب امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف که در زمان غیبت آخرین حجت الهی سکاندار پرچم اسلام است در بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی به این موضوع اشاره فرمودند و یکی از اهداف مهم اسلام را ایجاد تمدن اسلامی ذکر فرمودند اما ایجاد تمدن اسلامی سازوکارهای مخصوص خود را دارد که بدون این ساز و کارها و ابزارهای مناسب امکان ایجاد تمدن میسر نخواهد بود یکی از این ابزارهای مهم تمدن سازی جمعیت است که در همه ملل از اهمیت زیادی برخوردار است در مکتب اسلام نیز مسئله جمعیت از جایگاه بالایی برخوردار است و در قرآن و روایات اهل بیت علیهم السلام نیز به این مسئله اشاره گردیده است در این نوشتار به نقش جمعیت در ایجاد تمدن اسلامی در قرآن و روایات خواهیم پرداخت.

معنی لغوی تمدن تمدن در لغت به معنی شهرنشین شدن به اخلاق و آداب شهریان خوگر شدن و همکاری افراد یک جامعه در امور اجتماعی اقتصادی سیاسی گفته می‌شود (فرهنگ فارسی دکتر معین صفحه ۸۳۴-۸۳۵).

همچنین تمدن به مجموعه دستاوردهای مادی و معنوی بشر در یک منطقه و کشور یا عصر معین و یا حالت پیشرفته و سازمان یافته فکری و فرهنگی هر جامعه که نشان آن پیشرفت در علم و هنر و ظهور نهادهای اجتماعی و سیاسی است گفته می‌شود (نظریه برخورداری تمدن‌ها ص ۴۷) اسلام در لغت واژه اسلام از ریشه س ل م که در قرآن ۸ بار به کار رفته است (دانشنامه امام علی ع ص ۲۱۸) معنای لغوی اسلام عبارت است از عاری بودن از آفات ظاهری و باطنی (مفردات راغب ص ۲۴۵) معنی اصطلاحی اسلام در اصطلاح آخرین و کامل‌ترین دین توحیدی است که بر مبنای وحی الهی و آخرین کتاب آسمانی قرآن کریم به امر الهی و به وسیله خاتم الانبیا محمد بن عبدالله صلی الله علیه و آله و سلم برای هدایت و رستگاری و سعادت انسان‌ها در تمام مکه اعلام شد (دانشنامه قرآن پژوهی ص ۱۴۵).

مسئله جمعیت مسئله‌ای است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها از جایگاه و ارزش بالایی برخوردار است زیرا در هر جامعه‌ای جمعیت یکی از ابزارهای مهم قدرت به شمار می‌رود در آیین و مکتب اسلام که هدف ایجاد تمدن اسلامی را در کل جهان پیگیری می‌کند این مسئله جایگاه خاصی به شمار می‌رود در آیین مقدس اسلام نیز جمعیت زیاد مدح گردیده و از کاهش جمعیت نکوهش شده است در این نوشتار برخی از مولفه‌ها و شاخصه‌های ایجاد تمدن اسلامی را از نظر می‌گذرانیم.

جهان شمولی دین اسلام (عناصر تمدن ساز دین اسلام)

قرآن به عنوان مهم‌ترین منبع هدایت و کمال انسان معرفی شده است که عمل به دستورات حیات بخش آن ضامن سعادت و کمال بشریت است و مختص مسلمین نبوده برای هدایت همه انسان‌ها در همه اعصار و قرون آمده است برای تمدن مهم قرآن است اگر کمی در ظاهر آیات قرآن دقت کنیم متوجه می‌شویم مخاطب بخش اعظمی از قرآن جمیع انسان‌ها و مومنان و کفار مشرکین و ... هستند عباراتی همچون یا ایها الناس و یا ایها المومنون یا ایها الکافرون و ... در آیات قرآن به چشم می‌خورد و این یعنی مخاطب قرآن جمیع افراد هستند همچنین افعال به کار رفته در قرآن به صورت صیغه جمع آمده است مثل ینفقون، یعملون، یفقهون و یعملون و... در آیات قرآن به عنوان منبع کمال و سعادت کل بشریت به صورت جمع آمده است.

یکی دیگر از مؤلفه‌های ایجاد تمدن اسلامی اصول اخلاقی و اخلاق گرایی است (عناصر تمدن ساز دین اسلام) و در کلیه لایه های زندگی حیات بشر و در همه ابعاد قابلیت اجرا دارد و تمدن سازی مستلزم رعایت اصول اخلاقی در همه شئون است که آیات قرآن کریم و مکتب اسلام به این مسئله اهمیت و ارزش بالایی قائل است و بخشی از آیات قرآن مختص مسائل اخلاقی در جامعه و در ابعاد فردی و اجتماعی می‌باشد.

ولایت مداری

یکی دیگر از مولفه‌های ایجاد تمدن اسلامی ولایت مداری است (نشریه تمدن اسلامی و دین پژوهی سال دوم شماره پنجم) طی سال‌های اخیر مقام معظم رهبری به عنوان ولی امر مسلمین بر مسئله جمعیت تاکید

و نه با کرامت انسانی که جز مولفه‌ها و شاخصه‌های تمدن اسلامی است همخوانی نداشته در تعارض با آموزه‌های دینی است

همانگونه که اشاره شد در آیات مختلف قرآن کریم به مسئله ازدواج و تشکیل خانواده پرداخته شده است تشکیل خانواده و ازدواج در آیین اسلام مقدس‌ترین بنیان معرفی شده است که اسلام و قرآن اهمیت و جایگاه بالایی برای آن قائل است البته آیات مرتبط با ازدواج تصریح در جمعیت ندارد ولی ولی پر واضح است که این معنا به دلالت التزامی از آن‌ها استفاده می‌گردد(بنابراین ازدواج و تشکیل خانواده سبب ازدیاد نسل می‌گردد و موضوع جمعیت همیشه مورد تایید و تمجید دین مبین اسلام و قرآن بوده است و از کاهش جمعیت به هر دلیلی نهی گردیده است در آیین اسلام هدف از ازدواج و تشکیل خانواده زاد و ولد و فرزندآوری است(تفسیر نور ج ۱ ص ۳۵۴) و علامه طباطبایی نیز در تفسیر گران سنگ خود المیزان یکی از فواید و حکمت‌های ازدواج از دیدگاه قرآن کریم را بقای نسل انسان و حفظ حیات نوع بشر می‌د

اند(تفسیر المیزان ج ۱۵ ص ۱۵) بنابراین بنابراین ازدواج فرزندآوری نیازمند بقای نسل انسان و حیات بشر است موضوعی که به افزایش قدرت مسلمانان و در نهایت به تمدن سازی منجر خواهد شد

همچنین آیاتی مثل ان كنتم قليلا فكثركم اشاره به جمعیت زیاد شده و این مسئله از نعمت‌های الهی قلمداد می‌شود(سوره انفال آیه ۶۰)

جمعیت در روایات

ائمہ اطہار علیہم السلام به عنوان قرآن ناطق بوده گفتار و کردار ایشان جدا از قرآن نیست همانند آیات روایات نیز به جمعیت تاکید کردند از جمله روایات مربوط به فرزندآوری که نقش جمعیت را در موفقیت روشن می‌سازند همچنین در روایتی از رسول مکرم اسلام برترین زنان را زنانی معرفی می‌کند که مهربان و بسیار فرزندآور هستند (نثر الالی ص ۶۴) همچنین در متن دعای افتتاح از کمی عدد مسلمانان شکایت شده می‌فرماید خداوندا از بسیاری دشمنان و کمی مسلمانان شکایت می‌کنم (مفاتیح الجنان دعای افتتاح ص ۳۳۰) و این سیره ای است که از رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم وام گرفتند و در روایتی از رسول مکرم اسلام نقل است که می‌فرماید فرزند را یکی از سه عامل باز بودن پرونده عمل شخصی که از دنیا رفته می‌داند و می‌فرماید کسی که از دنیا برود عملش قطع می‌شود و دیگر حسناتی برای او ثبت نمی‌شود مگر از سه چیز صدقه جاریه اثر علمی که از آن استفاده شود و فرزند صالحی که برای او دعا کند (من لا یحضره الفقیه ج ۱ ص ۱۸۵) همچنین در روایتی از امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرماید بچه دار شوید و بدانید که خداوند آنها را روزی می‌دهد (اصول کافی ج ۶ ص ۳) همه این روایات دال بر افزایش جمعیت دارند

نتیجه گیری

آنچنان که مشاهده می‌شود مباحث جمعیت و فرزندآوری از جمله مباحث مطروحه در قرآن کریم و روایات است که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم مطرح گردیده است حکومت اسلامی به فراخور اهدافی که دارد مستلزم داشتن نیروی کافی و با کیفیت میباشد یکی از اهداف بلند مدت حکومت اسلامی تمدن سازی است که لازمه آن داشتن جمعیت کافی و با کیفیت است که آیات و روایات نیز این موضوع را تایید می‌کنند

فهرست منابع

قرآن کریم

۲- اصول کافی/ محمد ابن یعقوب کلینی/ ج ۶/ چاپ ۴/ تهران/ انتشارات دارالکتب الاسلامیه/ ۱۴۰۷

۳- تفسیر المیزان/ محمد حسین طباطبائی/ ج ۱۵/ چاپ ۵/ قم/ دفتر انتشارات اسلامی

۴- دانشنامه امام علی علیه السلام/ علی اکبر رشاد/ تهران/ انتشارات سازمان و پژوهشگاه/ ۱۳۸۵

۵- دانشنامه قرآن پژوهی/ بهاءالدین خرمشاهی/ تهران/ ۱۳۷۷

۶- تفسیر نور/ محسن قرائتی/ چاپ ۱۱/ ج ۱/ تهران/ مرکز فرهنگی درسهایی از قرآن/ ۱۳۸۳

۷- جامع الاخبار/ ج ۱/ شیخ تاج الدین محمد ابن محمد الشعیری/ انتشارات آل البيت عليهم السلام/ محقق علا آل

جعفر/ بیروت ۱۴۱۳

۸- مفاتیح الجنان/ شیخ عباس قمی/ ترجمه مهدی الهی قمشه ای/ قم/ آفرینه/ ۱۳۹۵

۹- من لا یحضره الفقیه/ ج ۱/ ابن بابویه محمد ابن علی/ ترجمه سید صدرالدین بلاغی/ تهران/ دارالکتب

الاسلامیه/ ۱۴۰۷

۱۰- فرهنگ معین/ دکتر محمد معین/ ج ۱/ انتشارات نامن/ تهران/ ۱۳۸۴

۱۱- مفردات راغب/ابوالقاسم راغب اصفهانی/بیروت /دارالسلامه/۱۴۱۶

۱۲- نظریه برخورداری تمدن‌ها /ساموئل هانتینگتون/ترجمه مجتبی امیری/دفتر مطالعات سیاسی و بین

المللی/تهران/۱۳۷۴

۱۳- نثر الالکی/ابوعلی فضل ابن حسن/ترجمه حمیدرضا شیخی/انتشارات آستان قدس رضوی/بنیاد پژوهش‌های

اسلامی/مشهد/۱۳۸۴

۱۴- بیانات مقام معظم رهبری در جمع زوجهای جوان

۱۵- نشریه تمدن اسلامی و دین پژوهی /جمال فرزندی وحی -فاطمه احمدی/ شاخصه ها و ویژگیهای تمدن

اسلامی در آیات و روایات/ شماره پنجم /پاییز ۹۹

۱۶- عناصر تمدن ساز دین اسلام